

Quliyeva Sevdə Feyruz qızı²

AZƏRBAYCANDA KİTAB NƏŞRİNİN YARANMASI VƏ İNKİŞAFINDA ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN DİQQƏT VƏ QAYGISI

Giriş. XX əsrin 70-80-ci illərində respublikamızda baş verən ümumi milli yüksəliş xalqımızın tarixi keçmişinə marağı artırmış, milli mənəvi həyatda dirçəlişə səbəb olmuşdur. Kitab nəşri və milli mətbuatın inkişafı sahəsində mühüm işlər görülmüş, kütləvi informasiya vasitələri şəbəkəsi genişlənməmiş, xalqın milli dirçəlişində, ideya-siyasi tərbiyəsində onun rolu artmışdır. 1970-ci ildə respublikada 234 qəzet, jurnal və məcmuə nəşr edilirdi. “Qobustan”, “Sovet Türkologiyası”, “Azərbaycan təbiəti” kimi jurnalların nəşrə başlanması respublika mətbuatına yeni ab-hava gətirmiş milli əhval-ruhiyyənin başladığından xəbər verirdi. Dövrün mühüm hadisələrindən biri də kitab nəşri sahəsində baş verən yeni proseslər olmuşdur. Bu illərdə yeni nəşriyyatlar fəaliyyətə başlamış, cəmiyyətdə kitabla olan tələbatın artması ilə əlaqədar onların tirajı çoxalmış, kitab çapı texnologiyası keyfi təkmilləşmişdir. Xalqımızın tarixinə, milli mədəniyyətinə, təhsilinə və elminə dair kitablar çoxluq təşkil edirdi. Sənuzanın fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq respublikada Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış münbit ab-hava bu orqana da öz təsirini göstərmişdir. O vaxta qədər deyilməsinə və yazılmasına qadağa qoyulan bir çox milli problemlərə bəxış təzələnməmiş və liberallaşmışdır.

Əsas hissə. Bu dövrdə Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə respublikamızda hər il 10-12 min nüsxə tirajla 1200-1300 adda kitab nəşr edilirdi. 70-80-ci illərdə 20 cildlik “Azərbaycan Ədəbiyyatı Kitabxanası”, 50 cildlik “Dünya Uşaq Ədəbiyyatı Kitabxanası”, 100 cildlik “Dünya Ədəbiyyatı Kitabxanası” nəşr edilmişdir. Nəşriyyat işi sahəsində ən mühüm hadisə xalqımızın tarixində ilk dəfə Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının çapdan çıxması olmuşdur. Sovet dövründə bu nəşrin çapına dörd dəfə-1934, 1938, 1959 və 1965-ci illərdə təşəbbüs göstərilmiş, lakin hər dəfə müvəffəqiyyətsizliyə uğramışdır. Mahz Ulu öndər H.Əliyevin böyük zəhməti sayəsində bu iş baş tutmuş, 1976-1988-ci illərdə on cildlik “Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası”nın çapı başa çatdırılmışdır. Xalq şairi Rəsul Rzanın başçılıq etdiyi ensiklopediya kollektivi və başredaksiya respublikamızda yeni ab-havanın yaranmasında, xalqımızın öz soykökünə qayıtmasında, tarixi hadisələrə düzgün qiymət verilməsində mühüm işlər gördü. Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü və iştirakı ilə İçərişəhərdə Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası üçün müvafiq bir bina tikilmiş, onun maddi-texniki bazası möhkəmləndirilmiş, hər bir cildin tirajı isə nəzərdə tutulmuş 50 mindən 80 minə qaldırılmışdır [3, s. 34].

Ulu öndər Heydər Əliyev M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasında olarkən nəşriyyat işinin əhəmiyyətindən danışaraq demişdir ki, “*Kitab nəşri hər bir ölkənin, xalqın mədəniyyətində, ümumiyyətlə, mənəvi, ictimai həyatında çox görkəmli yer tutur. Hər birimiz ilk növbədə ancaq kitab vasitəsilə təhsil almış, elmlərə yiyələnmiş, həyatda yaşamağa, fəaliyyət göstərməyə hazırlaşmışıq. Ona görə də hər birimiz kitablara borclu yuq. Həm kitablara yazıb-yaratmaq, həm də onları nəşr etmək əsas vəzifələrimizdən biridir. Bunun üçün mümkün olan bütün tədbirləri görməliyik. Mən respublikanın prezidenti bunu əsas vəzifələrimdən sayıram*” [6, s. 7].

Heydər Əliyev 1995-ci ilin iyunun 3-də Milli Kitabxanaya gələrək “Vətənə, dövlətə, xalqa sədaqət andı” kitabının təqdimat mərasimində iştirak etdi. O zaman M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanasının fəaliyyətini və orada çalışan insanların əməyini yüksək qiymətləndirən Ulu öndər qeyd etmişdir ki, “*Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanasına gəlmişik. Kitabxana xalq, millət üçün müqəddəs bir yer, mənaşəyyat, bilik, zəka mənbəyidir. ... Mən vaxtilə bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm. Amma bu gün kitabxananın astanasından keçərək çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram. Kitabxanaya və burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramını bildirmək istəyirəm*” [5, s. 8].

90-ci illərin əvvəllərindən fəaliyyətə başlayan özəl nəşriyyatların bir çoxu hər cür çətinliyə baxmayaraq öz maddi-texniki bazasını möhkəmləndirərək, kitab çapı işində öncül mövqeyə çıxmaqla dövlət nəşriyyatlarını üstələyirlər. Müstəqillik dövründə respublikamızda kitab nəşriyyatı sahəsində əldə edilən ən böyük nailiyyətlərdən biri Azərbaycan dilində kitab çapına xüsusi qayğı və diqqət yetirilməsidir. Təxmini hesablamalara görə, çap edilən kitabların 85-90 faizi Azərbaycan dilindədir. Bunun da Azərbaycan kitabxana fondlarının milli kitablarla zənginləşdirməsində böyük əhəmiyyəti vardır [3, s. 74].

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin fəaliyyəti zamanı dövrün mühüm hadisələrindən biri də yeni nəşriyyatların təsis edilməsi, kitab nəşri repertuarında milli ədəbiyyatın geniş yer tutması olmuşdur. Bu dövrdə yaradılan bəzi nəşriyyatlar haqqında məlumatları qeyd edək. (Bax: diaqram-1).

Azərbaycanın müasir nəşriyyat sferasında önəmli yeri və özünəməxsus dəst-xətti olan “Təhsil” nəşriyyatı 1993-cü ildən fəaliyyət göstərir. Müəssisədə peşəsinin sirlərini dərinlən bilən 80 nəfərə yaxın işçi çalışır. Müstəqillik illərində Azərbaycanda kitab nəşrinin inkişafında, xüsusilə təhsil quruculuğu konsepsiyasının əsasını təşkil edən dərslərlərin və digər elmi-metodik ədəbiyyatların hazırlanmasında “Təhsil” nəşriyyatının xüsusi əməyi vardır. Nəşriyyat fəaliyyət göstərdiyi müddətdə 6500-dən çox adda və 33 milyon nüsxədən çox kitab, o cümlədən dərslər, dərs vəsaiti və

² Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru. sevdaquliyeva@bsu.edu.az

